

AHMET HAŞİM

BİZE GÖRE

Gurebahane-i Laklakan
Frankfurt Seyahatnamesi

Günümüz
Türkçesiyle

3. BASKI

 can
mıras

AHMET HAŞIM

BİZE GÖRE

GUREBAHANE-İ LAKLAKAN
FRANKFURT SEYAHATNAMESİ

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

Can Miras

Bize Göre, Gurebahane-i Laklakan, Frankfurt Seyahatnamesi, Ahmet Haşım
© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: *Bize Göre*, Kâğıtçılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi, 1928

Gurebahane-i Laklakan, İlhami-Fevzi Matbaası, 1928

Frankfurt Seyahatnamesi, Suhulet Matbaası, 1933

Can Yayınları'nda 1. basım: 2020

3. basım: Ekim 2023, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Düzeltili: Melis Oflas

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Alper Zeki

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Cevizlik Mah. Hüsreviye Sk. Erşen İş Hanı No: 15 Kat: 3-38

Bakırköy-İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-4199-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

AHMET HAŞIM

BİZE GÖRE

GUREBAHANE-İ LAKLAKAN
FRANKFURT SEYAHATNAMESİ

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

Günümüz Türkçesine uyarlayan
Erkan Irmak

DENEME

♥can

AHMET HAŞIM, 1887'de Bağdat'ta doğdu. 1896'da İstanbul'a geldi ve Galatasaray Lisesi'nde okudu. Daha sonra memuriyete başladı. Öğretmenlik ve tercümanlık yaptı. Birinci Dünya Savaşı'nda, askerken Anadolu'nun birçok yerini gördü. Avrupa'daki şiir cereyanlarını yakından takip eden Ahmet Haşim'in *Göl Saatleri* ve *Piyale* isimli şiir kitapları Türk şiirinin en önemli eserleri arasında yer alır. Hayatı boyunca yaklaşık doksan beş şiir yazmıştır. Şairliğinin yanında denemeleriyle de bilinen Ahmet Haşim, 1924 ve 1928 yıllarında iki defa Paris'e, 1933'te de tedavi için Frankfurt'a gitmiş ve bu gezilerdeki izlenimlerini de kitaplarına alarak gezi yazısı türünün güzel örneklerini vermiştir. Frankfurt'tan döndükten kısa bir süre sonra, 4 Haziran 1933'te, Kadıköy'deki evinde ölmüştür.

İçindekiler

Sunuş	13
BİZE GÖRE	
Başlangıç	21
Gazi	22
Bir Teşhis	24
Bahar	25
Kürk	26
Süleyman Nazif'in Mezarı	26
Hemen Her Sabah	27
Dergiler	28
At	29
Erkekleşme	30
Şehir Dışı	31
Eleştirmen	32
Sinema	33
Çingene	34
Dinlenme ve Eğlenme Günü!	35
Bulutlar Karşısında Bir Konuşma	36
Kelimelerin Hayatı	37
Dostum	37
Dilenci	39

Basit Bir Mesele	40
Kargalar	41
Yeni İstanbul	42
Kutup Faciası	43
Üslup Hakkında Bir Düşünce	44
Üstat	45
Eslemek	46
Deniz Kıyısında	47
Leylek	48
Müthiş Bir Böcek	48
Gece Gezintisi	49
Başparmak	50
Keyif Vericiler	51
Ay	53
Kış	54
Gardenbar'da Konuşan İki Adam	55
Bir Faziletin Kıymeti	56
Şairleri Okurken	57
Bir Fikir ve Bir Münakaşa	60
Kırk Derece	61
Ahmet Hikmet	62
Yaz Kokusu	63
Çekicilik	64
Seyahate Çıkan Adamın Duydukları	67
İlk İzlenimden Sonra	68
Yapraklar ve Çiçekler İçinde Bir Şehir	69
Bir Rahibin Nasihati	70
Paris Sabahı	72
Hayvanlar Arasında	74
Paris	76
Paris Kadını	78

Neşesiz Paris	80
Sebze Yiyicilerle	82
<i>Siegfried</i>	84
Bir Akşam Sohbeti	86
Üniversite Şehri	90
Cami ve Havra	92
Gelecekteki Mimari	93
Pislik ve Temizlik	95
Son Sayfa	97

GUREBAHANE-İ LAKLAKAN

“Gurebahane-i Lakkakan”	101
Müslüman Saati	112
Bir Ağaç Karşısında	115
Yeni Sanatkâr	116
Yakup Kadri	119
Cem’in Gözü	122
Son Şarklı	123
Osman Pehlivan	126
Mizah	128
Renkler Hakkında	131
Sinema	133
Aşk ve Kıyafet	134
Sonbahar Şiirleri	136
Yazlıklardan Dönerler	140
Bir Cevap	142
Harabe	144
Krippel’in Eseri	147
Örtülü Kadın	150
Erkek	151
Tokluk ve Açlık	153
Medeni Lehçe	154

İki Adamın Konuştukları	156
Kır	158
Gerici Mimari	159
Yeni Bina	162
Güvercin	164
Yakından	166
Drécoll'de Kadın Modaları	168
Kediler Mezbahasında	172

FRANKFURT SEYAHATNAMESİ

Harikulade	177
Gece	179
Bulgar Kızları	180
İç Sıkıntısı	181
Kımıldamayan Işıklar	182
Sinek	183
Alman Gecesi	185
Varış	186
Büyük Bir Avrupa Şehri	187
Caddeler	189
Faust'un Mürekkep Lekeleri	192
Ticaret	194
Hasta	196
Bir Zihniyet Farkı	198
Alman Ailesi	199
Sincaplar, Kuşlar Vesaire	200
Sonbahar	202
Bulutlu Hava	204
Beş Alman'ın Keyfi İçin	206
Dilenci Estetiği	208
Profesör Aristokrasisi	210

Sunuş

Italo Calvino, meşhur “Klasikleri Niçin Okumalı?” başlıklı yazısında, “Bir klasiği her yeniden okuma, ilk okuma gibi bir keşif okumasıdır,” der. Gerçekten de neden yeniden yeniden okuruz klasikleri? Ya da bir başka deyişle, nasıl olur da bu kitapları her yeniden okuyuşumuz bir ilk okuma gibi etkilemeyi sürdürür bizi? Calvino bu soruya, “Bir klasik, söyleyecekleri asla tükenmeyen bir kitaptır,” yanıtını verir. Ahmet Haşim’in denemeleriyle yıllar önce karşılaşmış olanlar, az sonra yeniden buluşacakları bu her daim genç kalabilen ama zamanın aşındırmalarına da olgunlukla direnebilmiş yazıları okudukça Calvino’nun ne demek istediğini daha iyi anlayacaklardır.

Bununla birlikte, elbette bu kıymetli yazarla yeni yeni tanışanlar da olacaktır. Calvino, klasiklerin hazineleriyle henüz karşılaşabilmiş yeni okurlar için de şunu der: “Bir klasiği her ilk okuma, aslında bir yeniden okumadır.” Bu cümlenin anlamını yorumlamak için bir dilin, coğrafyanın, kültürün parçası olmanın ne ifade ettiğini, edebiyatın derin dünyasına bütün katmanlarına sızarak dahil olmanın önemini kavramak gerekir. Çünkü, “Klasikler, bizim okumamızdan önceki okumaların izlerini üzerlerinde taşıyarak ve geçtikleri kültür ya da kültürlerde [...] bıraktıkları izi peşlerinden sürükleyerek bize ulaşan kitaplardır.”¹ Bu bakımdan hem yeniden hem de ilk kez Ahmet Ha-

1. Yazının tamamı için bkz. Italo Calvino, “Klasikleri Niçin Okumalı?”, *Klasikleri Niçin Okumalı?*, çev. Kemal Atakay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017. s. 11-18.

şim'in kendine özgü ama bir o kadar da samimi denemeleriyle hemhal olacak okurlar için, bu yazıların neden bu denli kıymetli olduğu üzerine birkaç söz söylemek faydalı olabilir.

* * *

1887'de Bağdat'ta doğan ve 1933'te İstanbul'da yaşamını yitiren Ahmet Haşim söz konusu olduğunda, erken yaşlarda ansiklopedik bilgilerle biraz yıpratılmış zihinlerimizde öncelikle bir şair imgesi canlanır hemen, ardından da alacakaranlıkta evinden çıkıp hüzünlü şiirler düşünerek sokaklarda dolaşan yalnız bir adam. Evet, elbette Haşim, dönemi için son derece önemli ve kendinden sonra gelenler üzerinde de iz bırakmış bir şairdir. 1921'de *Göl Saatleri*, 1926'da da *Piyale* adıyla kitaplaştırdığı şiirleri bugün de bütün edebiyat tarihlerinde altı çizilen, haklı yerini korumayı sürdüren eserlerdir.¹ Öte yandan, genellikle ilk anda aklımıza gelmeyen onun düzyazıcılığı, aslında en az şairliği kadar etkili olmakla kalmamış, aynı zamanda hem üslubu hem de içeriğiyle güncelliğini de korumuştur. Üstelik bu yazıları okuduğumuzda, şiirlerinde pek de hissedilmeyen eğlenmeli, renkli, mizahi ve akılcı yanları da gün yüzüne çıkar.

Ahmet Haşim, kısa ama son derece verimli geçen yaşamı boyunca, 1902'den itibaren çeşitli konularda denemeler kaleme alır. Pek çok dergi ve gazetede yazıları yayımlanmışsa da, bunların içinde özellikle *İkdam*, *Akşam* ve *Milliyet* gazeteleriyle *Dergâh* dergisinde yer alanlar, hem hacim hem de içerik olarak öne çıkar. Hayattayken düzyazılarını üç ayrı kitapta bir araya getirmiştir. Tıpkı şiirlerini olduğu gibi, denemelerini de kitaplaştırırken seçici davranmış, kendince en kıymetli saydıklarını, üzerlerinde kimi değişiklikler de yaparak kitaplarına dahil etmiştir.²

1. Ahmet Haşim'in hayatı ve eserlerinin oluşum süreçleriyle ilgili ayrıntılı açıklamalar bu yazının niyet ve kapsamını aşacağından, burada kısaca ele alınmıştır. Bu konular hakkında daha fazla bilgi almak için bkz. İnci Enginün ve Zeynep Kerman, "Giriş: Ahmet Haşim ve Eserleri", *Ahmet Haşim – Bütün Şiirleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005, s. 9-59.

2. Ahmet Haşim'in kitaplarına almadığı yazıları, İnci Enginün ve Zeynep Kerman tarafından daha sonra derlenmiştir.

1928'de yayımlanan *Bize Göre*'de, Haşim'in *İkdam* gazetesine yazdığı köşe yazılarından seçmelerle, Paris seyahati sırasındaki izlenimlerini kaleme aldığı ve yine *İkdam*'da yayımlanan denemeleri yer alır. İkinci kitabı *Gurebahane-i Laklakan*, yine 1928'de kitaplaşır; bu ciltte bir araya getirdiği yazıları ise büyük oranda *Akşam* gazetesi için yazdıklarından oluşmuşsa da, *Dergâh* ve *Yeni Mecmua*'daki kimi denemeleri de bu kitapta kendine yer bulur. Son kitabı *Frankfurt Seyahatnamesi* ise 1933'te, yaşamını yitirmeden kısa süre önce yayımlanır; bu kitaptaki yazıların büyük bir kısmıysa ilk olarak *Milliyet* gazetesinde okurla buluşmuştur.

* * *

Ahmet Haşim'in yazılarını edebiyatımız içinde ve tarihsel olarak değerlendirirken, öncelikle bu metinlerin deneme türü açısından önemini altı çizilmelidir. Her ne kadar günümüzde denemecilik gözden düşmüş bir mecra gibi görünse de, herhangi bir fikrin, argümanın, eleştirinin, gözlemin ya da duygunun ifade edilmesinde, yani düşüncenin temelinde düzyazı ve bütün düzyazı külliyatının temeli sayabileceğimiz deneme türü bulunur. Bu bakımdan Haşim'in metinlerinin kıymetini ve yarattığı etkiyi birkaç açıdan yorumlayabiliriz.

Ahmet Haşim, Cumhuriyet tarihimizin ilk yıllarından itibaren yazdığı denemeleriyle kendine hatırı sayılı bir okur kitlesi edinmiştir. Yazılarına baktığımızda ilk dikkati çeken, dilinin yalın, anlaşılır, takibi kolay olmasına karşın daima sıra dışı, ilginç, eğlenceli kalabilmesidir. İster bir sayfalık kısa değerlendirmeleri isterse de uzun seyahat yazıları söz konusu olsun, hemen her seferinde bütünlüklü ve akla gelmedik yönleriyle ele aldığı bir bakış açısı geliştirmeyi bilir. Bu açıdan onu Cumhuriyet tarihimizin ilk köşe yazarlarından biri saymak ve deneme türünün gelişiminde en az şiiirde olduğu kadar kurucu bir rol üstlendiğini belirtmek gerekir.

Haşim'in denemelerinde öne çıkan bir başka türsel ilginçlik, hiç kuşkusuz gezi yazılarıdır. Edebiyat geleneğimizde çoğu zaman ansiklopedik ya da popülist bilgilerin sıralanmasıyla geçiştirilen, dolayısıyla da seyahat edilen coğrafyanın havasını

yansıtmakta yetersiz kalan bu türe Haşim'in katkısı, belki köşe yazarlığından bile daha belirgindir. Her üç kitabında da hatırı sayılır bir yer kaplayan gezi yazıları, özellikle *Frankfurt Seyahatnamesi*'nde kendi zirvesini bulur. Ağırlaşan hastalığı sonrasında tedavi amacıyla bulunduğu Almanya'yı, kendi sıkıntılarından neredeyse hiç bahsetmeden bu denli başarıyla gözlemleyebilmesi, bu türdeki yetkinliğinin ve özgünlüğünün kanıtıdır. Nitekim gördüklerini ele alışındaki farklılık sayesinde, ister Paris'e ister Bursa'ya isterse de Frankfurt'a gitmiş olsun; ister bir müzeyi ister kocamış leylekleri isterse de geniş caddeleri ziyaret etsin, Ahmet Haşim her defasında fark edilmeyeni, gözden kaçanı, kıymeti bilinmeyi keşfetmeyi bilir. Üstelik bunu, hüzünden takdire, mizahtan eleştiriye, mimariden eğlenceye uzanan pek çok duyguyu yazısının içine katmayı becererek yapar. Bu açıdan onun edebiyatımızdaki gezi yazısı türünün de kurucularından biri olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz.

Ahmet Haşim'in hemen bütün yazılarında gözlemleyebileceğimiz mizahi tavrı, ele aldığı konuların çeşitliliği ve hepsinden önemlisi bu konuları yepyeni bir bakışla yorumlayışı, hem döneminde hem de sonrasında yazarlar ve okurlar üzerinde etkili olmuş, örnek alınmıştır. Öte yandan, bugünün okuru için bu yazıların bir başka ayırt edici özelliği daha bulunmaktadır. Ahmet Haşim'in yazılarından alınacak estetik haz elbette her devirde son derece yüksektir ancak bu yazılar bize aynı zamanda erken Cumhuriyet döneminin güncel meselelerini öğrenme, o yılların şehir hayatı hakkında fikir sahibi olma, entelektüel tartışmaların içine hızla ve büyük bir kolaylıkla katılma fırsatı da sunar. Dahası, Ahmet Haşim'in ele aldığı ve pek çoğu ufak değişikliklerle bugün de gündemimizi işgal etmeyi sürdüren bu konular, yazarın zamanı aşan, evrensel düşünüşünü bize göstermektedir. Bir başka deyişle, Ahmet Haşim'in yazıları, günümüzün okuruna da hâlâ yeni bir şeyler öğretmeyi fazlasıyla vaat etmektedir.

* * *

Ahmet Haşim'in düzyazıları, yazarın hayatını kaybettiği 1933'ten sonra da yıllar içinde pek çok kez yayımlanmış ve okuyucu tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Öte yandan, bu çok sayıdaki farklı baskıların arasında, metinleri olduğu gibi aktaran ya da eleştirel bir gözle sunan başarılılarının yanı sıra, Ahmet Haşim'in dönemi için son derece yalın ve lezzetli olan üslubunu bozacak şekilde sadeleştiren ya da hatalı okumalar veya notlarla bir bakıma yazara haksızlık eden, daha özensiz kitaplar da dolaşıma girmiştir.

Bu yüzden, bu metinleri sadeleştirilmiş ve özgün halleriyle iki farklı edisyonla yayıma hazırlarken hep aklımda tutmaya gayret ettiğim en önemli ilke, Ahmet Haşim'in yazılarını mümkün olan en az müdahaleyle okurun beğenisine sunmak oldu. *Bize Göre* ve *Gurebahane-i Laklakan* kitaplarını Harf Devrimi öncesindeki özgün hallerini, *Frankfurt Seyahatnamesi*'ni ise yazarın sağlığında yayımlanan birinci baskısını esas alarak hazırladım. Özgün metinleri Latin harflerine aktarıken, günümüzün imla ve dilbilgisi kurallarını esas alarak okuma kolaylığı sağlayan bir deneyim ortaya çıkarmayı amaçladım. Daha zorlu ve üzerine uzun uzadıya düşünmeyi gerektiren sadeleştirilmiş versiyonundaysa, Ahmet Haşim'in akıcı ve anlaşılır dili, başta koyduğum ilkeyi sürdürübilmemde en büyük kolaylığı sağladı. Kimi yerlerde bugün için gündelik dilde sıklıkla karşımıza çıkmayan kelimeler yer alıyor olsa da, cümlelerin tamamından anlamlarının çıkarılabileceğine inandığım ölçüde yazarın üslubunu değiştirmekten kaçındım. Bununla beraber, bazı durumlarda artık kullanımdan neredeyse tümüyle düşmüş olan kimi sözcükleri, bugünün okurunun da takip edebilmesi için yeniledim. Böylesi değişiklikleri yaparken de hemen her seferinde halihazırda Haşim'in başka yazılarında geçen ve aynı anlamı taşıyan bir kelime kullanarak, yazarın sözcük dağarcığının içinde kalmaya özen gösterdim. Bu sayede, umuyorum ki, bu denemeleri okuyanlar dönemin havasını ve estetiğini Haşim'in yarattığı biçimiyle tadabilecekler. Bu çabamda yardımlarını ve bilgisini esirgemeyen, Can Yayınları'nın sevgili editörü Mustafa Çevikdoğan'a da ayrıca teşekkür ederim.

Ahmet Haşim'in yazılarında yer alan özel isim, eser ve yer adlarıysa kendi dillerindeki özgün hallerini esas alarak düzen-

lemeyi yeğledim. Böylelikle günümüzün okurlarının, dilediklerinde daha fazla araştırma yapmak için ellerinin altında kullanılabilir ve güncel bir başlangıç noktası olmasını amaçladım. Aynı niyetle, metin boyunca yer alan dipnotlarda da mümkün olduğunca açıklayıcı ama gevezelik etmekten ya da yorum belirtmekten uzak bir tutum takip etmeye çalıştım. Bu sayede okuyanların aklına takılabilecek kimi soruları yanıtlarken kişisel değerlendirmelerini etkileyebilecek yönlendirmelerden de kaçınmayı amaçladım. Kuşkusuz, artık hepimizin kolaylıkla erişebildiği dijital kaynakları kullanarak, meraklı okurlar Haşim'in dünyası hakkında çok daha ayrıntılı bilgilere ulaşıp yazılara daha geniş bir manzaradan bakmakta özgürdürler.

* * *

Her ne kadar bu önsöz boyunca en kısa haliyle Ahmet Haşim'in düzyazılarının neden edebiyatımız için son derece özgün ve kıymetli olduğunu ve neden defalarca okunmaya değer bir klasik sayılması gerektiğini anlatmaya çalıştıysam da, yazımı tamamlamadan önce, bir kez daha Calvino'nun başta andığım "Klasikleri Niçin Okumalı?" başlıklı makalesine dönmek istiyorum.

Calvino da sayfalar boyunca kendi klasikleri okuma gerekçelerini pek çok örnekle sunduktan sonra, yazısını bitirirken, belki de hâlâ ikna edemediği okurları olabileceğini düşünerek şöyle der: "İleri sürülebilecek tek gerekçe, klasikleri okumanın, klasikleri okumamaktan daha iyi olduğudur."

Sanırım aynı gerekçeyi ben de gönül rahatlığıyla öne sürebilirim. Hiç kuşkusuz, Ahmet Haşim'i (ister ilk kez, ister yeniden) okumak, okumamaktan çok daha iyidir.

Erkan Irmak

BİZE GÖRE

Başlangıç

Bir bakıma öldükten sonra yeniden dirilmeye erişen *İkdam*'ın¹ sanat ve edebiyat sayfalarına bakmak vazifesini üzerime almış olmaktan utanıyorum. Bu utanç, edebiyatı yüz kızartıcı bir uğraş saydığımдан ileri gelmiyor. Zira bilirim ki İngiliz milleti, Hint mülkünden ziyade Shakespeare'le² gurur duyar; bilirim ki İran, zalim bir güneşin yaktığı kısır topraklar üzerinde mevcut olmaktan ziyade, Hafız-ı Şirazi'nin³ şiirinde, Behzat'ın⁴ resimlerinde ve secadelerinin renkli bahçelerinde yaşıyor; bilirim ki İspanya ne Alfonso'nun⁵ ne de Primo de Rivera'nındır⁶. Fakat kızıl

1. 1894-1928 tarihleri arasında yayımlanan gazete. Ahmet Haşim'in *Bize Göre* adıyla kitaplaştırdığı yazıları, ilk olarak 1928 yılı boyunca *İkdam*'da yayımlanmıştır. (Y.N.)

2. William Shakespeare (1564 [vaftiz]-1616): İngiliz şair, aktör ve oyun yazarı. (Y.N.)

3. 14. yüzyılda yaşamış ünlü İranlı şair. Farsçanın en büyük yazarlarından biri olarak kabul edilir, özellikle gazelleriyle bilinir. (Y.N.)

4. 15. yüzyılda yaşamış büyük nakkaş; "Bihzad" olarak da anılır. Eserleri yüzyıllar boyunca minyatür sanatını etkilemeyi sürdürmüştür. (Y.N.)

5. XIII. Alfonso (1886-1931): İspanya kralı. (Y.N.)

6. Primo de Rivera (1870-1930): İspanyol aristokrat. 1923'ten 1930'a kadar Kral XIII. Alfonso'nun da desteğiyle İspanya'da bir Restorasyon hükümeti kurmuş ve bir diktatör olarak başbakanlık yapmıştır. (Y.N.)

karanfilli Carmen'in¹ vatani, ancak El Greco² ve Cervantes'indir³. Hayır, edebiyattan değil, karşısında şimdiden aczimi duyduğum okurdan utanıyorum.

Gazetecilik ticaret niteliğini aldıktan sonra, kendisine "müşteri" ismi verilmesi daha doğru olan okurun hoşuna gitmek gayretiyle gazeteler yavaş yavaş sayfalarından "fikir" in bütün şekillerini süpürüp attılar. Hareket-sizleşen güzel bir vücudu nasıl her taraftan yağ tabakaları kaplarsa, gazeteler de bir taraftan yiyecek ve içecek ilanları, diğer taraftan metne yer bırakmayan resimlerin istilasını altında kaldı. Dünya basınına göz atılınca hükmedilir ki, zamanımızda mide ve bağırsak, beyinden çok daha şerefli bir organ payesini bulmuştur. Hatta iri göbekli insanların etrafımızda çoğaldığına bakılırsa birçoklarının şimdi beyinlerini kemik korumalıklarından çıkarıp karınlarında taşıdıklarına hükmetmek lazım geliyor.

Beyin haysiyetinden bu kadar kaybettikten sonra, hayati faaliyette insanın filden, karıncadan, leylek veya zürafadan hiçbir farkı kalmıyor.

Rabbim! Her zevki tatmin edecek ve ismi yine "sanat ve edebiyat" olacak olan felsefe taşıyıcı nasıl bulmalı!

Gazi

Yeni harflere dair ilk defa fikir alışverişi için Dolmabahçe Sarayı'na davet edilenler içinde Gazi'yi bizzat görmeye gidenlerden biri de bendim.

1. Prosper Mérimée adlı Fransız yazarın 1845'te yayımladığı kısa bir roman olan *Carmen*, asıl ününü Georges Bizet'nin 1875'te bestelediği aynı isimli opera sonrasında kazanır. Eser, ismini başkarakterinden almıştır. (Y.N.)

2. El Greco (1541-1614): Ressam, mimar ve heykeltıraş; asıl adı Domenikos Teotokopoulos'tur. Girit doğumlu bir Yunan olmasına karşın, 1577'de yerleştiği Toledo'da ürettiği eserlerle İspanyol Rönesans'ının en ünlü sanatçılarından biri haline gelmiştir. (Y.N.)

3. Miguel de Cervantes (1547-1616): İspanyol yazar. Kitabı *Don Quijote*, gelmiş geçmiş en büyük edebiyat eserlerinden biridir. (Y.N.)

Heyecanım çoktu.

Fotoğraf merceğine zerre kadar güvenim yoktur. Bundan dolayı, fotoğraf aletinin keşfiyle “portre” ressamının vazifesine son bulmuş gözüyle bakanlara hak vermek bence zordur. Şekil ve madde, ışığın yansımalarına göre her an değişir. Bu bakımdan hiçbir çehrenin, nitelikleri belli, bir tek görünüşü yoktur. Fırça sanatkârı, resmedeceği çehre üzerinde, uzun müddet hayatın gelgitlerini gözlemek ve onu birçok değişikliklerinde zapt eylemek yoluyla, nihayet hakiki kimliğin gizli hatlarını sezmeye ve görmeye hak kazanır. Fotoğraf, bu zihinsel tahlil ve terkip kudretine sahip değildir. Onun için, hassas cam üzerinde ortaya çıkan şekle bir belge kıymeti verilemez.

Gördüğüm fotoğraflara kıyasla biraz şişman, biraz yorgun, biraz hatları kalınlaşmış bir vücutla karşılaşacağımı zannederken, kapıdan bir ışık dalgası halinde giren, yoğun bir kuvvet ve hayat görünümüyle birden gözlerim kamaştı: Gözbebekleri en garip ve esrarengiz maddenlerden sanatla yapılmış bir çift gözün, mavi, sarı, yeşil ışıklarla aydınlandığı sinirli bir çehre... Yüzde, alında, ellerde bir sıhhat ve bahar rengi... Muntazam taranmış, eksiksiz, sarı, genç saçlar... Bütün zemberekleri çelikten, ince, yumuşak, toplu, gerilmiş, genç ve taze bir beden.

Altı yüz senelik bir devri bir anda ihtiyarlatan adamın çehresi, eski ilahlarınki gibi, iğrenç yaşın hiçbir izini taşımıyor. Alevden, coşkun bir nehir halinde, köhne tarihin bütün enkazını süpüren ve yeni bir âlemin doğuşuna yol açan fikirlerin kaynağı baş, bir yanardağ zirvesi gibi, taşıdığı ateşe kayıtsız, mavi göğün altında, sessizce ve tebensüm ederek duruyor!

Kendi yarattığı şimşekli bulutlardan, fırtınalardan ve etrafına döktüğü bereketli akıntılardan yegâne etkilenmeyen meğer onun genç başıymış!

O günün benim için en büyük nimeti, o efsanevi başı yakından görmem olmuştur.

Bir Teşhis

Beş-altı seneden beri edebiyatımızın gösterdiği çıplaklık manzarası bütün fikir adamlarını düşündürse yeri var. Okuyup yazmanın halk arasında yaygınlaşması ve dolayısıyla okur adedinin çoğalması oranında yazı hünerine musallat olan bu bozulmanın anlaşılmaz sebepleri hakkında hayli şeyler söylendi. Felce uğrayan maalesef yalnız edebiyatımız değildir. Bu bitkinlik rengi, gizli bir hastalığın sarılığı gibi, ruh ve hayalin bütün bahçelerine sirayet etmekte ve bütün yaprakları yer yer soldurup kurutmaktadır. Geçen gün Türk Ocağı'nın¹ bayramında, bütün iyi niyetlere rağmen, ihtiyar ve yorgun iki sanatkârın ney ve sazından daha genç ve daha zinde bir şey dinlenilemediğine bakılırsa, musikide de artık sanatkâr neslinin tükenmiş olduğuna hükmetmek lazım geliyor.

Gerçi iyimserliği saflık derecesine vardırıran bazı kalem sahipleri hâlâ kısır çalı fidanları üzerinde taze güller görmekte ısrar etmektedir. Safdilliğin bu derecesi hakkında fikir beyan etmek ancak tıbbın yetki alanına girer.

Bahsi dağıtmadan “edebiyat”a dönelim: On-on beş seneden beri aynı nağmeyi geveleyip durduğumuzun bariz alametlerinden biri, okurun yeni ürünlere karşı gösterdiği hayretsizlik ve alışkanlıktır. Bu kayıtsızlık, ancak âdet şekline dönüşmüş bir hassasiyetin uysallığı değil midir?

1. Türk Ocağı ya da Türk Ocakları, 1912'de İstanbul'da kurulan bir kültür derneğidir. Erken Cumhuriyet yıllarında milliyetçiliği benimseyen bir örgüt içeriği kazanmış ve 1931'de Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılmıştır. 1949'dan sonra yeniden canlandırılan dernek, günümüzde de faaliyetlerini sürdürmektedir. (Y.N.)

Tepkiler, hiddetler, kinler ve öfkelerin durduğu bir fikir âlemi içinde, artık yeni hiçbir ürünün vücut bulmadığında zerre kadar şüphemiz olmamalıdır!

Bahar

Mart başlayalı kırkını geçmiş nice tanıdıklarım hastalandı. Bazılarının bronşiti, bazılarının romatizması azmış. Baharın hastalıkları saymakla tükenmez ki... Mart güneşi, vücutta çöreklenip yatan bütün yılanları uyandırıyor; toprağın yeniden gençliğe kavuştuğu bu mevsimde hava kuş cıvıltılarıyla beraber insan iniltileri ve hırıltılarıyla dolu. Dün neşeli bir kır köşesinden baharın bu iki zıt tablosunu yan yana gördüm: Bir tarafta genç hayvanlar oynuyor, kuşlar uçuşuyor, taze dudaklar ağaç kütüklerinin siperinde, sonu gelmez buselerle öpüşüyor; diğer taraftaysa yaşlı hastalar, yorgun iskeletlerinin soğumuş kemiklerini güneşte ısıtmakla meşgul. Bahar bir muhasebeci gibi, hayata yeni kavuşturduğu canlıların adedini yaşayanların toplamından durmaksızın çıkarmakta...

Ne yazık ki vücudun harap olması zekânın olgunluk zamanına denk gelir. Manasız çocukluk, tatsız gençlik, olgunluk çağına hazırlanmaktan başka nedir? Zekâ -nar, ayva ve portakal gibi- geç renk ve rayiha bulan bir sonbahar mahsulüdür. En az kırk sene güneşte pişmeden bu asil meyve ballanmıyor. Dünyayı idare eden ilim, fen, iktisat, sanat ve edebiyat akımlarını yönetenler, şakakları beyazlanmış kafalardır. Genç âlim ve genç dâhi bir mucizedir ki, bazı yerlerde vücut buluyor.

Ne olacağı meçhul yeni yetişenlere yer açmak için ölümün her sene, bilhassa baharda kır saçlara attığı tırpan, kim bilir, tabiata karşı insan zaferini ne kadar geciktirmektedir!

Kürk

Nereden geldiği ve nasıl başladığı meçhul bir kürk modası İstanbul'un hemen bütün kadın tabakalarına yayıldı.

Bu moda, dedelerimizin ve ninelerimizin bildik kürkünü tersine çevirip sırta geçirmek ve kurt veya goril gibi, iri cüsseli bir hayvana benzemek tuhaflığından ibarettir.

Bu moda o kadar yaygınlaşmış ki, şimdi kunduz mantosu olmayan hanımın, hiç olmazsa kedi veya fare derisinden bir kürkü olması icap ediyor.

Tırnaklarını uzatıp sivrilten ve vücudunu baştan başa tüylü göstermek isteyen kadın, belli ki insandan başka bir hayvana benzemek için uğraşiyor. Kadınlarda bu insan şeklinden uzaklaşma isteğinin sebepleri ne olsa gerek?

Süleyman Nazif'in Mezarı

Süleyman Nazif'in¹ geçen sene öldüğünden tabii hiçbirimizin şüphesi yok. Fakat bu hayret verici insanın artık yaşamadığı fikrine alışmak da ne güç! Hâlâ bize bir oyun yapmak için bir tarafta gizlendiğini ve neredeyse bir kapı arkasından sesinin gürleyeceğini zannediyorum. Ebedî kudretlerin hemcinsi olan bu adamın ölmesi, rüzgârın ebediyen durması gibi insana gerçek dışı görünüyor.

Bununla beraber onu tanımış olanların bu dakikada vehmi ve hayali ne olursa olsun, Süleyman Nazif artık yaşayanların dünyasından uzak, yeraltı âleminin sakinleri arasında bulunuyor. Koca bir değirmeni harekete ge-

1. Süleyman Nazif (1870-1927): Şair, yazar ve devlet insanı. Aralarında *Fırak-ı Irak* ve *Malta Geceleri* gibi tanınmış eserlerin de bulunduğu çok sayıda kitap kaleme almıştır. (Y.N.)

çirmeye kâfi bir kudreti, bazen bir tek cümlenin zembereklerine sıkıştırmayı bilen o kasırgalar kardeşi, ihtimal şimdi topraklar altında ya bir zelzeleye dönüşmüştür veyahut yarın yıldırımlarla güreşecek koca bir çınar halinde fışkırmaya hazırlanıyor.

Süleyman Nazif'in mezarı hâlâ yapılmamış. Bunu, mezar yapmak için bir heyetin yeni kurulduğu haberinden öğreniyoruz. Elli-altmış kuruluşluk ufak bir para miras bırakmış olan bu büyük Türk yazarının mezarını bundan sonra da yapmasak pekâlâ olur. Bu gibi aç ölenlerin çürümüş kemiklerine mermerden bir köşk yapmaya kalkışmaktan ne çıkar? Sadakayla dikeceğimiz iki taş, o tunç lisanın, kendi sahibine yaptığı çınlayan mezardan daha güzel ve daha sağlam mı olacak?

Hemen Her Sabah

Hemen her sabah gazeteyi açınca okuduğumuz klişe haberlerden biri: "Falan mahallede, falanın kızı, şu yaşta falan hanım, sevdiği gençle, şu veya bu sebepten dolayı evlenemediği için eline geçirdiği bir şişe tentürdiyodu içmiş. Veyahut kendini civardaki bir bostanın kuyusuna atmış. Zamanında yetişilemediğinden vs..."

Aşkın zedelediği bin türlü talihsizler içinde en çok bu hiçe giden garibanlara acımalı. Zira bu zavallılar bilmiyorlar ki birbiriyle evlenmemesi lazım gelenler varsa onlar da yalnız sevişenlerdir. Üstadım Gourmont'un¹ dediği gibi aşkla evliliği karıştırmamalı. Aşk yabani bir hayvandır. Kanunlar haricinde, isyan ve ihtilal dağlarında yaşar. Ancak gece, karanlıklar basınca, gizli yollardan

1. Remy de Gourmont (1858-1915): Fransız yazar ve şair. Şiirleriyle olduğu kadar çeşitli konularda dile getirdiği özlü sözleriyle de şöhret kazanmıştır. (Y.N.)

şehre girer ve bahçelerin tarhını, ağaçlı caddelerin kanepelerini altüst eder. İbadethanelerde her gün lanetlenen aşktır. Hükümetler, polis ve jandarmayı ona karşı silahlandırır. Halbuki evlilik, bir şehir kurumu, bir emniyet düzenidir. Sirklerde musiki çalan ve fokstrot¹ oynayan, dişi sökülmiş, tırnakları eğelenmiş zararsız aslan, orman canavarına kıyasla neyse, aşka kıyasen de evlilik odur.

Aşk geçici, evlilikse kalıcıdır. Evliliği aşkın devamı zannetmiş nice safdil çiftler, üç ay geçmeden dudaklarda ateşin söndüğünü görmüşler ve bir akşam, kendilerini karşı karşıya esner bulmaktan hayret etmişlerdir. Aşk değişmeyince ölür.

En eski edebiyattan en yenisine kadar, her dilde, şiirin konusu eş değil sevgilidir. Hayaller ve benzetmeler hep sevgilinin süzgülün gözleri ve karanlık kirpikleri etrafında pervaneler gibi uçuşur. Kahramanı eş ve konusu evlilik olan hikâyeden daha tatsız ne olabilir?

Dergiler

Gazete idaresinde biriken edebî dergilerin yapıklarını karıştırıyorum. Bunlar içinde yaşlıları, gençleri ve henüz yeni yayımlanmaya başlamış olanları var. Fakat kapakları çevrilerek içindekilere göz atılınca, derhal aralarındaki yaş farkları siliniyor ve hepsi de insana tekdüze bir buruşuk çehreyle bakıyor: Aynı şeyleri aynı tarzda söylemek için bu kadar neslin birbiri arkasından gelmesine ne lüzum vardı?

Bu dergilerin sayfalarını açan okur, sanki yanlılıkla ve bir anda bir bodrumun kapısını aralamış gibidir: Burun, keskin bir çürümüşlük kokusuyla kırışıyor ve kulak,

1. 1900'lerin başında ilk olarak Avrupa'da ortaya çıkan, 1920'lerdeyse en popüler dönemini yaşamış dört tempolu bir salon dansı. (Y.N.)

güya yeraltında bir ölüyü gömmek ve ağlamak için toplanmış garip bir cemaatin iniltisi korkusuyla dikiliyor. Bu keskin koku hangi leşten geliyor? Şiirden! Bu baykuş feriyadını duyuranlar kim? Şairler! Her devrin şairleri!

Bilmem bu muammayı nasıl halletmeli? Bizde manzum sözle konuşanlar içinde hiçbir genç ve sıhhatli insan yok mudur? Bunların hepsi de yaşlı, hasta, verem, sıracalı¹, kambur, kör ve topaldır mıdır ki sesleri yalnız ah vah perdesinden yükseliyor? Sevgilileri onları kovuyor, nişanlıları bırakıyor ve su, gece ve mehtap kendilerini durmadan ölüme çağırıyor?

Şiir bu tarzda bir inilti olmakta devam ettikçe, “şair” kelimesi müthiş bir hastalığın ismi gibi, sıhhatli insanları elbette korku ve iğrenmeyle titretecektir.

At

Baharda şu atlara ne oluyor? Bazı böceklerin ve keremkelelerin, aşk mevsiminde, vücutlarının zehirle dolduğunu biliyoruz. Acaba bahar atların da mı kanını zehirliyor? Senenin on bir ayı yumuşak başlı ve uysal olan at, bahar çayırından ağzına bir tutam ot alınca hassas, sinirli, ürkek ve tehlikeli bir hayvana dönüşüyor. En uzak ufukların arkasından gelen en hafif bir kısrak kokusunu duyar duymaz, bahar güneşinde renkli tüyleri pırıl pırıl yanan güzel başın burun delikleri korkunç bir iştahla açılıyor, kulaklar huniler gibi dikiliyor ve genç kişnemeleler, baharda bir fırtınanın gök gürültüleri gibi, yeşil ovalarda uzun uzun yankılanıyor. Aşk mevsimi müddetince, hemen bütün dört bacaklılar gibi, bu zavallı asil hayvanın bir dakika rahatı yoktur.

1. Deride ve genellikle boyunda görülen, lenf düğümlerinin şişkinliğiyle beliren bir tüberküloz türü. (Y.N.)

Şükretmeli ki insan, böyle belli bir aşk mevsimine bağlı değil! Öyle olmasaydı, baharın kokuları havalara dağılır dağılmaz kuduracak insanın diş ve tırnaklarıyla yıkacağı medeniyete, her sene bahardan sonra yeniden başlaması lazım gelecekti.

Erkekleşme

İntiharlar tekrar çoğaldı. İhtiyarları açlık, gençleri aşk ölüme sevk ediyor. Gençler içinde kendini öldürenlerin büyük çoğunluğunu erkekler meydana getiriyor.

Şu durumda: Erkeği, seve seve ölüme yollayacak derecede cinsel bir üstünlük ve kudrete sahip olan kadının erkeğe, yani kendi esirine eşit olmak ve benzemek için yaptığı bütün o canhıraş gayretlerin sebebi delilikten başka ne olabilir?

Altın gözlerin tılsımını ve mercan dudakların ateşini bir kâğıt çantasına, bir mürekkepli kaleme ve bir muşambalı pardösüye değişen günümüz kadınlarıyla beş-on dakika biraz yakından konuşmak, erkekleşme merakının kendisine ne pahalıya patladığını anlamaya kâfidir: İşkâdını –erken yazıhanesine gitmeye ve geç evine dönmeye mecbur olduğu için, yıkanmaya ve temizlenmeye hiç vakti olmayan kirli işadamı gibi– acı acı, ter, kepek, yağ ve toprak kokuyor. Lavanta ve pudra, deriden ve saçtan dağılan o karışık kokuyu daha iğrenç yapmaktan başka bir şeye yaramıyor.

Binlerce asırlık erkek medeniyetini anlamak ve benimsemek için işe pek geç koyulan kadın, şimdi müthiş bir çalışmaya mahkûmdur. Er geç, zihin yorgunluğu, dünya yüzünü, saç vaktinden evvel dökülmüş, cascavlak düşünen kadın başlarıyla da dolduracaktır.

İşte o gün feci intiharın dünya yüzünden tamamen kalkacağı gündür!

Şehir Dışı

Üç-dört seneden beri uzak kırlardaki çiftliğinde, arılar, inekler, keçiler ve tavuklardan oluşan dost bir hayvan çemberi ortasında yaşayan akıllı bir dostumu ziyarete gittim.

Şehirden tamamen uzaklaşan bu dostu ilk bakışta tanımak zor oldu: Saçları vahşi bir gelişimle başını sarmış, rengi bakır kırmızılığını almış, dişleri uzamış, lehçesinde çetin sesler peyda olmuştu. Alnında ne hüzünden ne neşeden eser kalmıştı. Tabiat, dostumu kendine benzetmiş ve onu bir kaya parçasına döndürmüştü.

Tabiatın insana yapacağı en büyük iyilik, şüphe yok ki bedeni böyle haşın bir zırh ve içindeki ruhu da böyle bir çelik külçesi haline getirmektir. Şehirlerin sarı derisini kırların kızıl derisine değiştikçe, güneşin ve toprağın kardeşi olmak mümkün mü?

Derler ki: Aynı ağaçların, aynı tepelerin ve aynı göklerin uçsuz bucaksız bir tekrarından başka bir şey olmayan kır âleminin saadetleri, sırf şairane bir yaratıcılığın eseridir. Doğrusu, yaşamak hünerindeki aczi yüzünden şehirde mesut olamayan şair, oktruva¹ sınırı haricinde bir cennet mevcut olabileceğini zannetmiş ve başkalarını da buna inandırmak için, asırlardan beri manzum sözün ikna kudretinden yardım dilemiştir. Bu bakımdan şairin kır, olsa olsa kolay süt, ekmek, peynir ve bal temin eden bir çiftlik olabilir.

Fakat kır, hakiki kır, sert toprakla sert insanın boğuştuğu âlemdir.

1. (Fr.) *Octroi*: Eskiden şehir sınırlarında, özellikle yiyecek maddeleri üzerinden alınan bir ticaret ya da gümrük vergisi. (Y.N.)

Ahmet Haşim'in yazılarından alınacak estetik haz elbette her devirde son derece yüksektir ancak bu yazılar bize aynı zamanda erken Cumhuriyet döneminin güncel meselelerini öğrenme, o yılların şehir hayatı hakkında fikir sahibi olma, entelektüel tartışmaların içine hızla ve büyük bir kolaylıkla katılma fırsatı da sunar. Dahası, Ahmet Haşim'in ele aldığı ve pek çoğu ufak değişikliklerle bugün de gündemimizi işgal etmeyi sürdüren bu konular, yazarın zamanı aşan, evrensel düşüncesünü bize göstermektedir. Bir başka deyişle, Ahmet Haşim'in yazıları, günümüzün okuruna da hâlâ yeni bir şeyler öğretmeyi fazlasıyla vaat etmektedir.

Erkan Irmak

Türk şiirinin dev ismi Ahmet Haşim'in ilk defa 1928'de basılan **Bize Göre ve Gurebahane-i Laktakan** kitapları ile 1933'te basılan **Frankfurt Seyahatnamesi**, titizlikle hazırlanmış bir baskıyla bir araya getirildi. Bugünün okurunun da rahatlıkla anlayabilmesi için yazarın diline ulaşıldığıncaya kadar müdahale edilerek günümüz Türkçesine uyarlanan bu yazılarda şairin, dönemini -belki tüm dönemleri- etkilemiş gelişmelere dair ilginç fikirlerini keyifle okuyacaksınız.

#edebiyatımızınmirası #şehir#geziyazısı #frankfurt #bursa #paris #istanbul

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [X](#) | [canyayinlari](#)

deneme

ISBN 978-975-07-4199-9

9 789750 741999